

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Черновського Сергія Михайловича «Формування спеціальних умінь та навичок майбутніх дизайнерів у процесі фізичного виховання», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, (01 Освіта/Педагогіка)

Актуальність обраної теми. Актуальність даного дослідження зумовлена пошуком і обґрунтуванням нових засобів оптимізації процесу фізичного виховання студентів-дизайнерів закладів вищої освіти, що базуються на популярних видах рухової активності. Для майбутніх дизайнерів рухова активність не менш важлива. При втіленні їх творчих задумів ключову роль відіграє координація рухових дій рук, високі вимоги пред'являються до диференціювання просторових, силових і часових параметрів дрібних рухів при різноманітних оформлювальних роботах, орієнтації у просторі, а також до здатності до перемикання видів діяльності.

Рання спеціалізація дизайнерів, невисока рухова активність (пленери в канікулярний час, перебування у мольберта понад 4 години на день) негативно позначаються на рівні фізичної підготовленості. Значною мірою нестача рухової активності здобувачів освіти, починаючи з 1 курсу, могла б бути заповнена на заняттях з фізичного виховання. Проте, існуюча програма з фізичного виховання для закладів вищої освіти побудована без урахування професійної діяльності майбутніх фахівців, не містить розділу, який би відображав критерії оцінки спеціальних умінь та навичок, практичні та теоретичні питання вдосконалення професійно значущих координаційних здібностей.

Зв'язок з науковими планами, темами. Тема дисертаційного дослідження є плановою в структурі науково-дослідної роботи кафедри фізичного виховання та здоров'я Київського національного університету технологій та дизайну в межах теми «Соціально-педагогічні аспекти формування здорового способу життя студентської молоді засобами фізичного виховання» (державний реєстраційний номер 0122U000715) та напряму науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики фізичного виховання Українського державного університету імені Михайла Драгоманова «Теорія і технології навчання в системі освіти».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Достовірність отриманих результатів підтверджується достатньою кількістю учасників дослідження, обраною методикою організації педагогічного експерименту. Отримані дисертантом наукові положення та висновки підтверджені шляхом математичної обробки та статистичного аналізу матеріалів дослідження, що забезпечує їх обґрунтованість і достовірність.

Результати дисертаційної роботи мають об'єктивний характер, спираються на достатню кількість дослідницького матеріалу, отриманого завдяки використанню комплексу інформативних методів дослідження, що

відповідають поставленій меті та завданням дисертаційного дослідження.

Отримані показники обчислені з використанням методів математичної статистики. Позитивної оцінки заслуговує оформлення результатів дослідження, варто відзначити логіку викладу та послідовність виконання наукового пошуку. Висновки впливають зі змісту дисертаційної роботи, їх об'єктивність і повизна не викликають сумніву. Дисертація характеризується глибоким розкриттям досліджуваної проблеми, самостійністю у підходах до їх висвітлення.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертантом

вперше:

- розроблено, теоретично обґрунтовано методика формування спеціальних умінь та навичок у здобувачів освіти спеціальності «Дизайн» у процесі фізичного виховання; визначено критерії оцінювання спеціальних умінь та навичок у здобувачів освіти спеціальності «Дизайн» у процесі фізичного виховання; складено професіограму діяльності дизайнера з урахуванням психомоторного компонента;

удосконалено:

- освітній процес фізичного виховання здобувачів освіти спеціальності «Дизайн» на основі посилення професійної спрямованості; організаційні та змістовні аспекти професійно прикладної фізичної підготовки майбутніх дизайнерів у процесі фізичного виховання;

набули подальшого розвитку:

- дослідження еволюції наукової думки щодо організації, контролю і оцінювання ефективності фізичного виховання здобувачів освіти з позиції комплексного підходу; ключові закономірності й тенденції організації фізичного виховання у закладах вищої освіти України.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що теоретико-методичні положення дисертації доведені до рівня конкретних методичних і практичних рекомендацій щодо формування спеціальних умінь та навичок майбутніх дизайнерів у процесі фізичного виховання.

Теоретична значимість дисертаційного дослідження полягає в тому, що отриманий матеріал доповнює розділ дисципліни «Теорія та методика фізичної культури» методикою вдосконалення професійно значущих умінь та навичок у майбутніх дизайнерів на заняттях з фізичного виховання.

Практичне значення методики та тестування рівня розвитку професійно-значущих координаційних здібностей здобувачів освіти спеціальності «Дизайн» полягає в можливості їх використання у робочій програмі з фізичного виховання для закладів вищої освіти.

Теоретичні та практичні розробки дослідження впроваджено і використано в освітньому процесі кафедри фізичного виховання та здоров'я Київського національного університету технологій та дизайну під час викладання дисципліни «Фізичне виховання» спеціальності «Дизайн», фахового коледжу мистецтв та дизайну Київського національного

університету технологій та дизайну, Київського фахового коледжу прикладних наук під час викладання дисципліни «Фізична культура», що підтверджено відповідними довідками впровадження.

Оцінка змісту дисертації та її основних положень.

Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 292 сторінок, основний зміст – 194 сторінки тексту комп'ютерного набору державною мовою, з урахуванням сучасних вимог до оформлення дисертаційних робіт. Робота проілюстрована 31 таблицями та 43 рисунками. Вона складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел та додатків. Список використаних джерел містить 202 найменування, серед яких 73 іноземною мовою.

У вступі дисертаційної роботи автор обґрунтовує актуальність теми дослідження з урахуванням накопиченого досвіду науковців. Надана інформація щодо відповідності тематики дисертаційного дослідження науковим планам, темам. Сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет та методи наукового дослідження; визначено наукову та практичну значущість виконаної дисертаційної роботи; приведено дані щодо особистого внеску здобувача, апробацію та впровадження отриманих результатів; наводяться відомості щодо публікацій автора, структури та обсягу дисертаційної роботи.

У першому розділі дисертаційної роботи «Теоретичні основи формування спеціальних умінь та навичок майбутніх дизайнерів у процесі фізичного виховання» систематизовано дані науково-методичної літератури та провідного досвіду щодо професійно значущих рухових умінь та навичок у дизайнерів та їх формування у процесі фізичного виховання.

Проведений аналіз літературних джерел дозволив зробити висновки про те, що виконання професійних обов'язків вимагає від майбутніх фахівців дизайну переважного прояву таких фізичних якостей, як загальна витривалість, сила м'язів тулуба і рук (особливо кистей). Це дає підстави вважати вказані фізичні якості професійно значущими для цієї групи професій. При цьому до основних чинників, які несприятливо впливають на організм фахівців-дизайнерів, відносяться наступні: низька рухова активність (гіподинамія), тривала статична напруга м'язів, які забезпечують підтримку пози сидячи, переважання дрібних локальних рухів м'язів передпліччя і кисті, висока нервово-емоційна напруга і, як наслідок цього – прояв втоми від розумової та частково фізичної праці.

Отже, виникає необхідність створення робочої програми з фізичного виховання для студентів спеціальності «Дизайн». Метою програми з фізичного виховання спеціальності «Дизайн» упродовж усього періоду навчання є її професійна спрямованість за рахунок розширеного впровадження теоретичної частини професійно-прикладної фізичної підготовки, що забезпечує отримання студентами необхідних знань та умінь з різних видів спорту, фізичних вправ, які сприяють формуванню спеціальних умінь та навичок у майбутніх дизайнерів.

Тому метою дисертаційної роботи здобувача стало обґрунтування методики формування спеціальних умінь та навичок майбутніх дизайнерів у процесі фізичного виховання.

Виходячи зі змісту першого розділу, слід звернути увагу на детальний аналіз робіт вітчизняних та закордонних вчених з обраного напрямку дисертаційного дослідження. Якість проведеного аналізу дозволила досягти такого рівня наукових узагальнень, який носить об'єктивний характер. Цінну складову частину роботи становить ретельно підібрана до дисертаційної роботи бібліографія. Список використаних джерел складається з 202 найменувань.

У другому розділі автором охарактеризовано питання методичного забезпечення процесу наукового дослідження та організації дослідження.

Здобувачем детально представлено опис методів дослідження, надано інформацію стосовно контингенту, бази проведення дослідження та проведено опис основних етапів науково-дослідної роботи. Дисертантом логічно застосовані методи дослідження, що дозволило провести комплексне пізнання предмету дослідження. Застосування теоретичних методів дослідження автором сприяло систематизації та всебічному аналізу наукової інформації за темою дослідження, відокремленню ключових положень майбутнього наукового пошуку, а комплекс емпіричних методів дослідження став основою для обґрунтування, розробки та перевірки ефективності методики формування спеціальних умінь та навичок майбутніх дизайнерів у процесі фізичного виховання. Для вирішення поставлених завдань дисертаційного дослідження і, тим самим досягнення його основної мети, автором використано наступні методи дослідження, які є сучасними, взаємодоповнюючими та валідними:

1. Теоретичний аналіз і узагальнення відомостей наукової та методичної літератури.

2. Педагогічні методи дослідження (педагогічні спостереження, педагогічний експеримент, педагогічні контрольні випробування (тести – тестування спеціальних умінь та навичок, професійне тестування, (професіограма), спортивно-педагогічне тестування, хронометраж).

3. Соціологічні методи дослідження (анкетування, опитування).

4. Медико-біологічні методи дослідження (визначення антропометричних даних, функціонального стану студенток).

5. Визначення кількісних показників здоров'я.

6. Визначення рухової активності.

7. Визначення фізичної працездатності.

8. Методи психодіагностики.

9. Методи математичної статистики.

Для створення уявлення про динаміку фізичного стану студентів-дизайнерів 1-4 курсів в умовах навчання у закладі вищої освіти, як подальшої основи розробки методики формування спеціальних умінь та навичок майбутніх дизайнерів у процесі фізичного виховання, автором було

проведено констатувальний педагогічний експеримент за участю 200 студентів-дизайнерів

Під час констатувального експерименту відбувався динамічний контроль за фізичним станом студентів-дизайнерів залежно від років навчання. Зроблено спробу здійснити об'єктивне оцінювання прогресування дефіциту рухової активності студентів-дизайнерів у процесі навчання ЗВО й намітити шляхи його усунення.

Дослідження динаміки розвитку спеціальних умінь та навичок у студентів 1-4 курсів, які навчаються за спеціальністю «Дизайн», показало, що рівень всіх видів базових координаційних здібностей – кінестетичних, орієнтаційних, реакційних та здатності до збереження рівноваги – до кінця навчання суттєво знижується (в середньому на 15-20%).

Динаміка розвитку професійних якостей не є однозначною. Рівень розвитку окремих професійних якостей, необхідних для дизайнерів у подальшій діяльності, пов'язаних з точністю та швидкістю відтворення та розміщення заданих об'єктів у просторовому полі, в середньому знижується на 17%. Відзначається зростання показників професійних якостей (в середньому на 5,5%), що пов'язане з збільшенням кількості годин, відведених на професійну підготовку.

Здобувачем розроблена авторська методика формування спеціальних умінь та навичок майбутніх дизайнерів у процесі фізичного виховання, яка містить ряд основних положень:

- починати педагогічний вплив необхідно з першого курсу навчання студентів-дизайнерів, так як зниження рівня розвитку базових координаційних здібностей, деяких професійних навичок, низький рівень фізичної підготовленості та здоров'я спостерігається вже на 1 курсі;

- необхідно використовувати фізичні вправи для студентів-дизайнерів, що спрямовані на розвиток координації, так як саме вони дозволяють працювати з низькою інтенсивністю, на низькому пульсі (низький рівень фізичної підготовленості та здоров'я), крім того, вправи на розвиток координації сприяють підвищенню рівня розвитку інших фізичних якостей (сили, швидкості, витривалості). Розробка такої методики обумовлена також низькою можливістю розвивати вказані здібності в рамках вузівської програми фізичного виховання, яка не містить рекомендацій і методик проведення занять, спрямованих на розвиток базових і професійно важливих умінь та навичок у студентів-дизайнерів. Методика містить блоки вправ, які мають на меті цільовий педагогічний вплив на диференційовану координаційну здібність студентів-дизайнерів, їх здатність до орієнтації в просторі, до збереження рівноваги, до швидкості реакції, до точності рухів та диференціації м'язових зусиль.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка методик формування спеціальних умінь та навичок майбутніх дизайнерів представлено результати оцінювання спеціальних умінь та навичок майбутніх дизайнерів у процесі фізичного виховання.

Успішність студентів-дизайнерів 1-4 курсів за результатами виконання контрольних нормативів фізичної підготовленості за 5-бальною шкалою

виявилась наступною: студенти 1-го курсу набрали 21 бал, що відповідає оцінюванню нижче середнього рівня (якісне оцінювання – незадовільно); студенти 2-го курсу набрали 19 балів, що відповідає оцінюванню нижче середнього рівня (якісне оцінювання – незадовільно); студенти 3-го курсу набрали 12 балів, що відповідає низькому рівню фізичної підготовленості (якісне оцінювання – погано); студенти 4-го курсу також набрали 12 балів, що відповідає низькому рівню фізичної підготовленості (якісне оцінювання – погано).

З'ясовано взаємозв'язки показників, що відображають рівень уваги, оперативної пам'яті, швидкості запам'ятовування та точності відтворення отриманої інформації з показниками орієнтаційної, реагуючої та кінестетичної здібностей. Ступінь тісноти досліджуваних параметрів помірна, про що свідчать коефіцієнти кореляції, які варіюються в діапазоні від 0,31 до 0,42.

Виявлено 16 кореляційних зв'язків між професійними навичками та базовими координаційними якостями: кінестетичні якості (5 зв'язків), реагуючі якості (4 зв'язка), якість до орієнтації у просторі (3 зв'язка), якість до конструктивного прагнущого (4 зв'язка).

На основі даних досліджень розвитку спеціальних умінь та навичок майбутніх дизайнерів були розроблені критерії оцінювання рівня розвитку різних видів координаційних якостей за допомогою 17 тестів. Шкали містять словесну та бальну оцінку всіх досліджуваних показників і включають такі варіанти: 1 бал – низький рівень розвитку; 2 бали – нижче середнього рівня; 3 бали – середній рівень; 4 бали – вище середнього рівня; 5 балів – високий рівень розвитку.

Під час формувального експерименту виявлено достовірний приріст показників у всіх спеціальних вміннях і навичках, на які був спрямований педагогічний вплив, у експериментальній групі. У вмінні зберігати рівновагу приріст становив 36 %, у диференціації просторових та силових параметрів рухів – 75 %, у вмінні орієнтуватися в просторі приріст склав 27 %. Найбільший темп приросту, досягнутий за показниками точності рухів, проявив реагуючої, орієнтаційної та диференціаційної здібностей студенток-дизайнерів. Спостерігається приріст показників і в професійних навичках (у виконанні малюнків – 6 %, у живопису – 10,3 %, у композиції – 12,7 %).

Автором складено професіограму дизайнера інтер'єру і середовища з урахуванням рухового і психомоторного компонентів у професійній діяльності. Було виявлено, що протягом дня дизайнер виконує у середньому від 5 до 10 професійних операцій різної складності й значущості. Великий відсоток робочого часу займають розумові та психомоторні процеси, пов'язані з рішенням основних виробничих завдань. На психомоторні дії йде у середньому 37% робочого часу.

Дисертаційна робота також містить додатки та список використаних джерел.

Узагальнюючи зміст дисертаційної роботи, слід звернути увагу на логічну, чітку побудову. Цілком прослідковується шляхи вирішення

поставлених завдань та досягнення мети дисертаційної роботи. Викладення матеріалу дисертаційної роботи є науковим, чітким, лаконічним.

Термінологічний апарат дослідження є загальноновизнаним, стиль викладення результатів теоретичних і практичних досліджень, нових наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує доступність їх сприйняття та використання. Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. Основні результати проведеного дисертаційного дослідження представлено у наукових журналах, матеріалах науково-практичних конференціях міжнародного та всеукраїнського рівня. Серед опублікованих наукових робіт автора є одноосібні та за участю співавторів. Особистий внесок здобувача у спільно опублікованих наукових працях полягає у визначенні напрямку дослідження, аналізі спеціальної літератури за темою дослідження, його організації та проведенні, статистичному аналізі та інтерпретації отриманих результатів, підготовці матеріалів до друку.

Основні результати дослідження опубліковані в 16 наукових працях (зокрема, у 5 одноосібних), серед них: 1 стаття у виданні, яке включене до міжнародної наукометричної бази WebofScienceCoreCollection, 5 статей у наукових фахових виданнях України, 7 праць апробаційного характеру, 2 статті у матеріалах науково-практичних конференцій, 1 методичні рекомендації. Загальний обсяг публікацій становить 4,5 друк. арк., особисто автору належать 3,2 друк. арк.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Поряд з загальною позитивною оцінкою дослідження є недоліки та зауваження до змісту дисертаційної роботи з відповідними рекомендаціями щодо їх усунення:

1. У науковій новизні розроблено програму тестування спеціальних умінь та навичок у здобувачів освіти спеціальності «Дизайн», проте не прописано алгоритм її використання в освітньому процесі.
2. На нашу думку, під час опису авторської методики формування спеціальних умінь та навичок майбутніх дизайнерів у процесі фізичного виховання, слід було надати більш детальну інформацію щодо методів, засобів, принципів її функціонування. Також надати її характеристику у висновках до другого розділу.
3. Рисунки у п.2.3 і п. 3.2 доцільно доповнити графіками або діаграмами для кращого сприймання матеріалу та повноти доказової бази
4. Розділ 3 п. 3.3. Таблиця 3.6. Професіограма діяльності дизайнера інтер'єру середовища (три робочі дні) – 11 стор. доцільно винести в додатки, а в тексті зробити посилання.
5. У тексті роботи зустрічаються поодинокі стилістичні та орфографічні помилки.

Однак, викладені зауваження мають суб'єктивний характер, не є принциповими і не знижують загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Черновського Сергія Михайловича «Формування спеціальних умінь та навичок майбутніх дизайнерів у процесі фізичного виховання», є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну, характеризується новим підходом і практичною цінністю, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Черновський Сергій Михайлович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри спортивних
дисциплін і туризму
Університету Григорія Сковороди
в Переяславі

Handwritten signature of Nataliya Bazilevich

Наталія БАЗИЛЕВИЧ

